

ИЗВЕШТАЈ О МОНИТОРИНГУ ПОШТОВАЊА КОДЕКСА НОВИНАРА СРБИЈЕ У ДНЕВНИМ ШТАМПЕНИМ МЕДИЈИМА У ПЕРИОДУ ОД 1. ЈУЛА ДО 31. ДЕЦЕМБРА 2019. ГОДИНЕ

Пету годину за редом, Савет за штампу је током 2019. пратио поштовање Кодекса новинара Србије у осам дневних листова који се дистрибуирају на националном нивоу: Ало, Блиц, Данас, Вечерње новости, Информер, Курир, Политика и Српски телеграф.

Као и у претходним случајевима, бележени су неспорни прекршаји Кодекса новинара Србије, који су приказани у табели: уз назив медија, датум објављивања текста, назив рубрике, стране и наслова текста. Други пут заредом, посебно су забележени случајеви у којима су повређена права малолетника, односно у којима је откривен њихов идентитет или повређени њихово достојанство и приватност.

Квалитет извештавања појединачних листова није се променио током пет година од када се Савет бави овом врстом мониторинга: у кршењу Кодекса традиционално предњаче таблоиди, који се сваки пут смеђују на “шампионској” позицији. Овај пут, највећи број прекршаја забележио је лист Ало, док су традиционално најпрофесионалнији листови Политика и Данас.

ОПШТА ЗАПАЖАЊА

Укупно су забележена 5057 текста у којима је прекршена бар једна тачка Кодекса (иако је у већини случајева прекршено више тачака). Уколико упоредимо овај налаз с налазима из истог периода претходних година - узмемо септембар као једини месец у коме је сваке године рађен мониторинг - закључак је идентичан као и сваки пут: број прекршаја константно је у порасту.

У септембру 2015. године забележен је 381 случај кршења Кодекса, у септембру 2016. године 530, а у следећа два мониторинга 583 и потом 722. У септембру 2019. забележена су 773 текста у којима је прекршен Кодекс. У преводу - душло више него 2015, када је први пут рађен мониторинг. Требало би притом нагласити да је чак и тај и такав септембар месеце у којем је забележен најмањи број прекршаја у односу

на остале месеце - примера ради, само током октобра, било је 954 текста у којима је прекршена бар једна тачка Кодекса.

Константа ових мониторинга јесте да се најчешће крше тачке поглавља 4: пре свега, тачка 3 која се односи на кршење права на претпоставку невиности (забрану објављивања података који упућују на идентитет особе осумњичене за кривично дело), тачка 6 која прописује обавезу поштовања културе и етике јавне речи, као и тачка 7 која се тиче прикривеног (необележеног) рекламирања.

Осим овог, најчешће се крше тачке поглавља 1 које се тичу истинитости извештавања и обавезе разликовања чињеница и претпоставки, баш као и тачке поглавља 7 којим се гарантује поштовање приватности особа о којима се извештава.

У домену поглавља 4 било је чак 3095 кршења Кодекса, тачке првог поглавља прекршене су 1717, а тачке седмог поглавља 1170 пута.

У ФОКУСУ

Медијски најатрактивнији случај био је случај отмице малолетне девојчице из околине Ниша. У првих неколико дана након њене отмице, медији су извештавали углавном у складу с професионалним стандардима - мада је истовремено чињеница и да су покушавали да раде посао истражних органа. Међутим, истог тренутка када је девојчица пронађена, у таблоидима је прекршена свака тачка Кодекса која је могла да буде да буде прекршена: на насловним странама објављене су фотографије детета у санитетском возилу, а након тога и детаљни "извештаји" о мучењу којем је била изложена. Овим је најгрубље поврђено њено право на достојанство, приватност, безбедност, а на дуже стазе отежано јој или чак онемогућено нормално функционисање и нормалан живот.

Приметно је да таблоиди који отворено подржавају актуелну власт (што је такође у супротности са Кодексом новинара Србије) врло често прибегавају неоправданом узбуњивању и застрашивању читалаца - обично најавом ратова који се наводно спремају. Такође, исти ти листови упорно потпирују међунационалну нетрпељивост, инсистирајући на изразима попут "усташа" или "Шиптар" и генерализујући наводне особине Хрвата, Албанаца или Црногораца.

Такође је уочено да медији покушавају да направе баланс између жеље да означе ПР текстове или огласе, али и жеље да такви текстови буду представљени као новинарски. Захваљујући томе, појавила се тенденција да се огласи и плаћени текстови означавају шифрама или бројевима у ситном фонту - како би се формално поштовала правила. У овом мониторингу, међутим, и тако обележени текстови убрајани су у неозначене ПР извештаје, зато што "обичном" читаоцу једва видљиве шифре практично ништа не значе (ако их уопште и виде). Изузетак су листови Данас И Курир, код којих су, током посматраног периода овакви текстови углавном били означени знаком "Промо."

Ало

Шампион у кршењу Кодекса новинара је дневни лист Ало. О овим новинама најчешће су коментари, претпоставке и нагађања представљени као чињенице, без јасног прављења разлике. Ови прекршаји су објављивањи у формама извештаја, где су новинари своје кометаре И претпоставке представљали као чињенице, али и у рубрикама које су, по својој форми коментари, где су ставови аутора представљани као непобитне чињенице, без икаквог доказа да је то што наводе тако. Ало је предњачио и у формулацијама које би, са обзиром на то да се стално понављају, могле бити окарактерисане као говор мржње, а тичу се дискриминације на основу националног порекла употребом теримина “усташе”, “Шиптари” и сличних, где су карактеристике једне групе приписаване целом народу. Ало је и објављивањем прикривеног и ПР садржаја у новинарској форми без јасног означавања отишао најдаље, па је тако у наставцима објављивао текстове који су по својој суштини ПР једног манастира, а тим текстовима је кршено и правило које прописује да се не смеју читаоцима уливати лажне наде. Ало се нарочито истакао у неоправданим оптужбама против политичара из опозиције, који су оптуживани без доказа у текстовима, али и у директном или индиректном идентификовању деце, жртава злочина. Такође, у овом таблоиду кршено је и правило које новинарима прописује да морају да поштују културу и етику јавне речи.

Курир

Курир је, у односу на претходне године, повећао број прекршаја и по њиховом броју заузео друго место. Најчешћи прекршаји били су кршење претпоставке невиности, било директним или индиректним идентификовањем осумњичених, кршење права деце, такође директно, или објављивањем детаља на основу којих се лако могу препознати, рецимо у бракоразводној парници познате естрадне звезде и бизнисмена, у којима је борба за старатељство над њиховим дететом, као И помињањем деце ријалити учесника без икаквог повода, у којима им се прети чак И сексуалним насиљем. Овај дневни лист имао је велики број прекршаја у којима су појединци оптуживани без доказа, само на основу сазнања обично неидентификованих извора, или извора који очигледно имау свој интерес у изношењу оптужби против одређених личности, без давања прилике оптуживаној страни да одговори. У Куриру је кршена и култура и етика јавне речи, нарочито у рубрици Старс, која прати естрадни И шоу бизнис, обично цитирањем учесника ријалити програма у њиховим јавним, или наступима на друштвеним мрежама, а такође су изношење тврдње само на основу изјава наводних анонимних извора. Курир би требало похвалити да је јасно ознаком “Промо” означавао комерцијални и ПР садржај у новинарској форми.

Информер

Иако је у овом мониторингу заузео “тек” четврто место по броју текстова у којима је прекршен Кодекс (што је велики успех, у поређењу с претходним годинама), Информер се и даље “истиче” у броју политички веома пристрасних текстова: најагресивнији је у таргетирању и нападима не само на лидере опозиције, већ и на јавне личности које отворено критикују потезе власти, као и према медијма које перципира као “тајкунске”, “америчке” и слично.

Упркос томе што врло често открива идентитет осумњичених за кривична дела, код Информера се све чешће примећује бар настојање, назнанка жеље да ту праксу промени: дешава се да воде рачуна о навођењу иницијала и сваког податка који би упутио на идентитет.

С друге стране, милости и даље нема по питању заштите приватности: масовно се и даље објављују подаци, полупроверене информације или информације које су прибављене на недозвољен начин, без обзира да ли је то у јавном интересу (што је нарочито видно на страницама резервисаним за естраду).

Српски телеграф

Пошто је на трећем месту медија који највише крше Кодекс, могло би се рећи да се овај лист поправио када су у питању професионални стандарди. Свакодневно праћење његовог извештавања показује да је то и даље, као и од првог дана - медиј резервисан за ширење теорија завере, врло дискутабилне тезе, конторверзне саговорнике, непоштовање културе и етике јавне речи, кршење права на претпоставку невиности, кршење права на приватност, уз отворено политичко агитовање за актуелну власт.

Ситуација постаје још гора у тренутку када почне емитовање ријалити програма, што Српски телеграф, баш као и остали таблоиди - преноси некритички, уз обиље псовки и порнографског садржаја.

Овај лист такође наставља с праксом објављивања реклама за различите алтернативне лекове, које не означава као оглас, што може бити веома опасно.

Блиц

Ово је дневни лист који највише кршења Кодекса бележи у рубрици Забава, као и по питању необележеног ПР садржаја. Блиц већ неко време негује “традицију” очигледно плаћених серијала којима се промовишу домаћа производња и мања предузећа: на више од десет страница у једном издању, објављују се текстови о српским произвођачима, без ознаке или уз практично неприметну ознаку о чему се ради.

И Блиц често крши право на претпоставку невиности и право на приватност.

Вечерње новости

У овом дневном листу стандардно је велики број прекршаја направљен у рубрици Хроника, и то најчешће кршење претпоставке невиности, било директним или индиректним идентификовањем и оптужбама против осумњичених. Заблежен је и већи број кршења права деце, која су такође директно или индиректно идентификована. Током мониторинг забележено је и благо повећање изношења неаргументованих оптужби у политичкој рубрици, чиме се чини да овај лист почиње да прави заокрет ка чисто таблоидној концепцији.

Данас

Данас је од почетка мониторинга, уз Политику, шампион поштовања Кодекса новинара Србије. За разлику од претходних година, када је Данас имао скоро само једну тачку прекршаја, објављивање комерцијалног И ПР садржаја у новинарској форми, током посматраног периода, овај вид прекршаја је готово сасвим избегнут, уз мале изузетке. Ипак, Данас је спорадично повећао број других прекршаја, најчешће изношења претпоставки које су представљене као чињенице.

Политика

У овом листу скоро сви прекршаји, односе се на ПР текстове који нису јасно назначени као такви. Стање се по том питању погоршало у односу на претходне године - не због броја прекршаја, већ због чињенице да такви текстови веома често заузимају не само један или два ступца, већ буквално читаву страницу.